

Vltava jako špinavá stoka

15.4.2014 Lidové noviny str. 10 Horizont
MAREK KERLES

Když loni na jaře Česko znovu zasáhly **povodně**, řada starostů obcí i ekologů zpochybňovala účinnost **vltavské** kaskády proti velké vodě a kritizovala vodohospodáře za chyby při regulaci přehradních nádrží. Přitom smysl vltavských přehrad se naplno ukazuje až dnes, když je vody naopak nedostatek. Jen se o tom na rozdíl od debaty při povodních příliš nemluví.

Místo mohutné řeky, po níž normálně plují výletní parníky, teče Prahou mělký, špinavý potok, na kterém mohou děti maximálně pouštět papírové lodičky. Tedy alespoň za předpokladu, že jim rodiče dovolí vstoupit do hnilobně zapáchající vody.

Komu podobný obrázek připadá jako ryzí utopie, měl by se podívat do historických análů. Například v srpnu 1904 psal pražský tisk o Vltavě jako o „zapáchající řece, v níž voda hnije, je zelená jako tráva a plná leklých ryb“. Vltavou tehdy protékalo jen necelých 11,5 metru krychlových vody za vteřinu, tedy takřka pětkrát méně než dnes. Podobně nízký stav řeky přitom Praha zaznamenala v minulosti mnohokrát. Například v letech 1538 a 1674 kronikáři popisovali Vltavu v Praze jako řeku, kterou bylo možné na některých místech přejít po kamenech suchou nohou. V roce 1911 naměřili meteorologové v Praze průtok jen třináct a v roce 1947 patnáct kubíků za vteřinu. Hydrometeorologické statistiky každopádně dokazují, že sucho, spojené s nízkým stavem řek, trápilo Česko mnohem častěji než občasné povodně. Střecha Evropy „Ne nadarmo se České republice říká střecha Evropy. Prakticky žádná voda k nám nepřiteče, jsme zcela závislí na vodě, která k nám spadne z nebe,“ říká Jan Daňhelka, náměstek ředitele Českého hydrometeorologického ústavu. Na rozdíl o laické představy o Česku jako vodním ráji se podle něj Češi museli vždy v historii snažit nakládat s vodou maximálně hospodárně. „Dunaj v Bratislavě nebo ve Vídni nikdy nevyschne, zato v Česku nedostatek vody v řekách při dlouhotrvajícím suchu skutečně vždy představoval vážný problém,“ říká Daňhelka.

Hlavně z toho důvodu, nikoliv kvůli ochraně proti **povodním**, také vznikla **vltavská** kaskáda. A nejlepším důkazem její účinnosti může být současný stav vodních hladin. Ačkoliv prakticky od loňského října pořádně nezapršelo a v zimě nenapadl sníh, jezdí v Praze po Vltavě výletní parníky. Důvod je jednoduchý. Zatímco do přehrady Lipno dnes přitékají necelé čtyři kubíky vody za vteřinu, v odtoku z nádrže jich vytéká šest. Nebýt kaskády, Pražané by se zřejmě stejně jako před sto lety brodili mělkou stokou a zavírali okna před všudypřítomným zápachem z hnijící vody. „Je to podobné jako u akvária. Čím je větší, tím se v něm voda méně kazí. Nedostatek vody v řece má proto výrazný dopad i na říční ekosystém,“ potvrzuje Daňhelka.

Ale nejde jen o ryby a vodní živočichy. Na vodě z řeky jsou závislé obce, průmyslové podniky, zemědělci, bez dostatečné chladné vody z Vltavy by nemohla fungovat ani jaderná elektrárna Temelín a některé tepelné elektrárny. „Množství vody v řekách ovlivňuje i zásobu spodních vod ve studních, ovšem až s určitým zpožděním,“ říká Daňhelka. I když se jedná o katastrofický scénář, kdyby sucho pokračovalo a neexistovala dostatečná zásoba vody v přehradách, nejednalo by se o nic nereálného.

„Celkové dopady sucha, pokud by nefungovala kaskáda, lze dnes těžko spočítat. Rozhodně by to ale byla situace, s kterou by dnes nikdo spokojený nebyl. Povodeň totiž ovlivní jen obce a města kolem řeky, zatímco sucho se dotkne úplně všech,“ říká Zdeněk Zídek, ředitel závodu Horní **Vltava Povodí Vltavy**. Odmítá přitom představu, že místo přehrad by podobné katastrofě zabránil jen šetrnější přístup ke krajině, ochrana lužních lesů a mokřadů a další ekologická opatření. „Ta dokážou zadržet vodu jen do určité míry. Kdyby fungovala za každých okolností, nepsalo by se v dobových kronikách o Vltavě jako o mělké zapáchající stoce,“ tvrdí Zídek.

Letošní sucho podle něj každopádně staví do trochu jiné roviny některé návrhy na zvýšení účinnosti **vltavské** kaskády vůči **povodním**. „Třeba si pamatuji, jak jeden známý geolog a publicista vážně navrhoval, abychom jednu přehradu nechali trvale vypuštěnou,“ říká Zídek. Jenže to, co by eventuálně mohlo pomoci při jedné velké vodě, by negativně ovlivnilo hlavní účel přehrad a mohlo způsobit ještě větší katastrofu než povodeň. „Přehrady mají na prvním místě jako hlavní funkci nadlepšování vodního stavu. A to zkrátka proto, že česká kotlina vždy trpěla především nedostatkem, a nikoliv přebytkem vody,“ říká Zídek.

Paradoxně bez diskuse Současné jarní sucho podle něj sice nesnížilo stav vody v řekách na rekordní úroveň, například v roce 1970 bylo na jaře vody ještě méně, ovšem i tak vltavská kaskáda dokazuje, kvůli čemu byla v první řadě postavena. „Dnes teče Českým Krumlovem osm kubíků za vteřinu, což už

je vizuálně velmi nízký stav, a přitom nebýt Lipna, teklo by řekou ve městě o polovinu vody méně," tvrdí Zídek.

Žádná politická a společenská debata o tom, jak vltavská kaskáda plní svůj účel, se však paradoxně na rozdíl od doby povodní nevede. Zatím není proč. Přehrady mají v zásobě tolik vody, že ani pražské výletní lodě nemusejí přerušovat provoz. Otázkou zůstává, zda si systém přehradních nádrží v Česku nezíská větší pozornost, pokud by sucho pokračovalo.

Vývoj letošního počasí je totiž velmi podobný tomu, jaký Češi zažili právě v roce 1904. Potvrzuje to například dobový zápis v obecní kronice obce Metylovice na úpatí Moravskoslezských Beskyd. „Zima byla mírná, jaro se brzy ozvalo, bylo však přes květen studené a málo vlhké. Koncem června dosáhlo sucho i vedro značné výše, v červenci nezamoklo ani jednou vydatně, což přešlo i do měsíce srpna. Není pamětníka tak dlouhotrvajícího sucha. Mělké studny pozbyly docela vody a jen někde bylo možno vody nabrati. Ostravice netekla vůbec,“ napsal tehdejší starosta Metylovic Jan Závodný.

Prahou sice v té době řeka tekla, ovšem jednalo se spíše o zapáchající potok. Čeká letos Česko podobné sucho jako v roce 1904? To je i pro meteorology těžká otázka. Příští týden totiž může začít pršet a není vyloučeno, že sucho ještě letos vystřídají **povodně**. A **vltavská** kaskáda bude místo toho, aby ji lidé chválili za účinný boj proti suchu, čelit kritice za nedostatečnou ochranu proti povodním. To ale podle Zdeňka Zídka nic nemění na pravidlu, kterým se řídili už naši předci a na které se zapomíná jen proto, že si lidé zvykli při suchu využívat všech výhod umělých zásobáren vody na řekách. „Lidem vyplaveným velkou vodou to může znít cynicky. Ale my, kteří žijeme v české kotlině, bychom skutečně měli uvážlivě hospodařit s každou kapkou vody, která k nám spadne,“ tvrdí Zídek.

Soustava vodních děl na řece Vltavě První z přehrad byly budovány již ve 30. letech minulého století. Kvůli výstavbě bylo zničeno mnoho jedinečných přírodně i historicky cenných míst, například Svatojánské proudy a mnoho vesnic a osad.

Do vltavské kaskády patří přehrada Orlík, zadržující největší objem vody z českých nádrží, i přehrada Lipno - největší co do plochy hladiny. Vodní elektrárny v přehradách kaskády produkují elektrický výkon až 750 MW.

Zatímco do přehrad Lipno dnes přitékají necelé čtyři kubíky vody za vteřinu, v odtoku z nádrže jich vytéká šest. Nebýt kaskády, Pražané by se zřejmě stejně jako před sto lety brodili mělkou stokou.

Foto popis| Lipno

Foto popis| Štěchovice

Foto popis| Vrané

Foto popis| Slapy

Foto popis| Orlík

Foto autor| FOTO: MAFRA-PAVEL WELLNER, MICHAL SVÁČEK, VISITVLTAVA. CZ, ARCHIV // KOLÁŽ ŠIMON / LN

O autorovi| MAREK KERLES, redaktor LN